

— ISAK —

ASIMOV

GOLO SUNCE

Biblioteka
BESKRAJNI SVET FANTASTIKE

Urednik
Borislav Pantić

Naslov originala
Isaac Asimov
„The Naked Sun”

Copyright ©1957 by Isaac Asimov ©1956 by Street & Smith
Publications, Inc. Introduction copyright ©1983 by Nightfall, Inc.

This translation published by arrangement with Doubleday,
an imprint of the Knopf Doubleday Publishing Group, a division
of Random House, Inc.

Translation Copyright © 2012 za srpsko izdanje
ČAROBNA KNJIGA

Ilustracija sa naslovne strane:
Michael Whelan

ISBN 978-86-7702-252-5

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se
reprodukovati, umnožavati, preštampavati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo
kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača.

Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema
odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2012.

Isak Asimov

GOLO SUNCE

Preveo
Zoran Živković

**Čarobna
knjiga**

1. PITANJE JE POSTAVLJENO

Elija Bejli se uporno borio protiv straha koji je već dve sedmice, pa i duže, rastao u njemu. Rastao je još od onda kada su ga pozvali u Vašington, gde su mu mirno saopštili da je premešten.

Poziv u Vašington bio je sam po sebi dovoljan da ga uznemiri. Nije pružao nikakve podatke, bio je škrt, hladan i služben. Ali najgore je bilo to što je morao da se posluži transporterima i avionom na putu tamo i nazad.

Delimično je taj osećaj nastao u njemu zbog toga što je u nalogu pomenut avion; dakle, stvar je hitna, a to uvek izaziva nemir. Delimično je to bilo i zbog same pomisli na letenje; jednostavno, samo to. Ipak, bio je to tek početak nelagodnosti, te je tada, još, nije bilo teško suzbiti.

Na kraju krajeva, Elija Bejli je pre toga već četiri puta leteo avionom. Jednom je čak prešao kontinent. Dakle, što se tiče vazdušnog putovanja, ono nije nikada prijatno, ali, u najmanju ruku, ipak ne znači korak u potpuno nepoznato.

Osim toga, putovanje od Njujorka do Vašingtona traje samo jedan sat. Uzleteće s njujorške piste broj dva, koja je, kao i svaka službena pista, bila zatvorena svodom, a ovaj se otvara prema nezaštićenom spoljašnjem prostoru tek pošto avion postigne punu brzinu. Ateriraće na vašingtonskoj pisti broj pet, zaštićenoj na sličan način.

Takođe – Bejli je to dobro znao – na avionu neće biti prozora. Osvetljenje će biti dobro, hrana pristojna uz sve neophodne

pogodnosti. Kada avion jednom uzleti, kretanje jedva da će se i osetiti, jer radio-upravljač osigurava miran let.

Sve je on to već objasnio i sebi, a i svojoj ženi, Džesi, koja još nije doživela vazdušno krštenje, te se grozila i same pomisli na sve to.

„Nije mi drago što putuješ avionom, Lije. To nije prirodno. Zar ne možeš ekspresnom trakom?“

„To bi odužilo putovanje na deset časova.“ Bejljevo duguljasto lice imalo je kiseo izraz. „Pripadnik sam gradskih policijskih snaga, pa kao takav moram slušati naloge pretpostavljenih ako želim da zadržim C-6 bonove za snabdevanje.“

Protiv tog argumenta se zaista nije moglo ništa.

Bejli je već sedeo u avionu i nepomično čitao traku s najnovijim vestima koja je glatko, bez zastoja, tekla na ekranu postavljenom u visini očiju. Grad je bio ponosan na ovu službu: dnevne vesti, reportaže, humor, vaspitne poruke, prigodna literatura... Govorilo se da će jednoga dana projekciju zameniti filmom, tako da će putnik, posmatrajući kroz okular, biti još potpunije oslobođen uticaja okoline.

Bejli nije skidao pogled s tekućih vesti, ne samo iz radoznalosti već i zato što je tako zahtevao bonton. U avionu je bilo još pet putnika (primetio je to i protiv svoje volje) i svaki od njih imao je puno pravo da bude zabrinut ili prestrašen u onoj meri u kojoj je takvih osećaja – po prirodi ili vaspitanju – u njemu bilo.

Sigurno bi i sâm Bejli negodovao kad bi neko na silu pokušao da bude svedok njegove nelagodnosti. Niko nije smeo da vidi njegove blede zglobove dok je grčio prste, ni rumenilo koje će izbiti kada stisak popusti.

Tešio se: zatvoren sam. Ovaj avion je kao Grad u malom.

Ipak, sebe nije da mogao prevari. Levo od njega bio je samo čelik debljine palca. Mogao je laktom da ga dodirne. Iza toga samo – velika praznina...

Vazduh, pa šta onda? Zaista, ništa.

Hiljadu kilometara u jednom pravcu, hiljadu u drugom, a pravo dole jedna, možda tri kilometara.

Gotovo je poželeo da vidi, da pogledom dodirne vrhove podzemnih Gradova iznad kojih je prolazio. Njujork, Filadelfija, Baltimor, Vašington... Zamišljao je niske, okrugle grupe kupola, za koje je znao da su dole, mada ih nikad nije video. Gradovi su se prostirali kilometar duboko pod kupolama i na desetine kilometara u svim pravcima.

Mislio je na beskrajne hodnike Gradova ispunjene životom kao u košnici, na stanove, zajedničke kuhinje, fabrike i eksprese, na udobnost i toplinu koju im daje prisustvo čoveka.

On sam bio je izdvojen u hladnom, bezličnom vazduhu, u sitnom metalnom tanetu koje probija prazninu.

Ruke su mu drhtale. Trudio se da bar pomalo gleda u traku s vestima.

Prikazivala se neka pripovest o istraživanju Galaksije. Bilo je očigledno da je junak bio Zemljanin.

Bejli u očajanju nešto glasno promrmlja, ali odmah naglo zadrža dah, osećajući nelagodnost zbog neotesanosti koju je upravo ispoljio.

Zaista je u pitanju bila besmislica. Detinjasto je bilo zamišljati da bi se stanovnik Zemlje mogao otisnuti u svemir. Istraživanje Galaksije! Galaksija je bila zatvorena za Zemljane. Još pre mnogo vekova napunili su je Svemirci, potomci nekadašnjih Zemljana. Oni Zemljani koji su prvi stigli do dalekih planeta dobro su se snašli, a njihovi daleki potomci postavili su potom ograničenja za dalje useljavanje. Izolovali su Zemlju, a civilizacija Gradova učinila je ostalo. Stanovnici Zemlje ostali su zarobljeni u Gradovima, zadržavani nepremostivim strahom od otvorenog prostora. Taj strah je stajao kao rešetka između njih i poljoprivrednih gazdinstava koja su vodili roboti; između njih i rudarskih područja sopstvene planete. Čak i toga.

Dođavola, mislio je Bejli, ako nam se to ne dopada, uradimo najzad nešto! Ne gubimo vreme s bajkama za decu!

Ali ništa se nije moglo uraditi. Znao je on to dobro.

Avion je ubrzo sleteo. Bejli i njegovi saputnici iziđoše, uopšte se ne pogledavši.

Bejli pogleda na sat i ustanovi da ima vremena za kratko osveženje pre no što se popne na ekspresnu traku koja će ga odvesti do Ministarstva pravde. To ga je radovalo. Šum i buka života, velika, zasvođena dvorana vazdušnog pristaništa, gradski hodnici koji su odatle vodili u nebrojene smerove raznih nivoa, kao i sve ostalo što je mogao videti i čuti, stvarali su u njemu osećaj da je bezbedan i toplo smešten u creva i utrobu grada. Zabrinutost je nestajala i bio mu je još potreban samo tuš da bi se potpuno opustio.

Morao je da ima tranzitnu dozvolu da bi koristio jedno od zajedničkih kupatila; pokazavši putni nalog, isključio je svaku nepriliku. Udarili su na nalog samo redovni pečat (datum pažljivo označen da bi se izbegle zloupotrebe) koji mu je omogućio ličnu upotrebu kabine, a zatim je dobio kratko uputstvo kako da dođe do označenog mesta.

Bejli je bio zahvalan Gradu za osećaj raskoši koje su mu pružili transporter i kojima se kretao ka unutrašnjosti, do sve bržih pokretnih traka, da bi se na kraju prebacio na ekspres i zauzeo sedište koje mu je prema činu i pripadalo.

Nije bilo vreme gužve. Sedišta je bilo dovoljno. Ni u kupatilu nije vladao metež. Kabina koja mu je dodeljena beše sasvim pristojna, a uređaj za pranje ispravan.

Racionisanu količinu vode potpuno je iskoristio, a rublje osvežio. Sada se osećao spreman da se uhvati u koštac sa ministrom pravde. Ma koliko to apsurdno zvučalo, bio je čak i srećan.

Podsekretar Albert Minim bejaše mali, nabijen čovek, rumen, prosed, mekih pokreta. Odisao je čistoćom i blago

mirisao na tonik. Sve je to govorilo o udobnom životu, sa snabdevanjem bez ograničenja i privilegijama onih iz viših krugova.

U poređenju s njim, Bejli je sebi izgledao mršav i bezbojan. Bio je suviše svestan svojih velikih ruku i duboko usađenih očiju. Prava slika žalosne koštunjavosti.

Minim reče srdačno: „Sedite, Bejli. Pušite li?“

„Samo jednu lulu, gospodine“, odgovori Bejli.

Još dok je odgovarao, izvukao je lulu, pa je Minim gurnuo natrag već napola izvučenu cigaru.

Bejli odmah zažali zbog toga. Bolje i cigaru nego ništa. Trebalo je da ceni ponudu. Čak i s povećanom količinom duvana koja mu je sledovala, pošto je u najnovije vreme prešao sa C-5 na C-6, nije nikako mogao podmiriti svoje potrebe.

„Samo zapalite, molim, ako želite“, reče Minim, čekajući zaštitnički strpljivo, dok je Bejli pažljivo odmeravao količinu duvana i pritiskao poklopac na luli.

Gledajući u lulu, Bejli započe: „Nije mi još rečeno, gospodine, zašto sam pozvan u Vašington?“

„Znam“, reče Minim, smešeći se. „Mogu odmah da zadovoljim vašu radoznalost. Neko vreme bićete na drugoj dužnosti.“

„Izvan Njujorka? Daleko?“

„Prilično.“

Bejli zamišljeno izvi obrve.

„Koliko dugo, gospodine?“

„Ne znam tačno.“

Bejli je bio svestan prednosti i manjkavosti premeštaja. Kao prolazno lice, u Gradu u kome ne živi, verovatno će imati veći životni standard od onog koji mu je do sada pripadao. S druge strane, nema mnogo nade da njegovoj supruzi Džesi i sinu Bentliju dopuste da budu s njim. Sigurno je da će se tamo,

u Njujorku, brinuti o njima, ali Bejli je bio isuviše navikao na porodicu, pa mu je teško padala i sama pomisao na odvojenost.

Pored toga, nova dužnost predstavlja poseban zadatak u poslu, a to je dobro; ali, istovremeno, nije dobro što je i odgovornost veća od one koja se obično očekuje od detektiva. Samo nekoliko meseci pre toga Bejli je preživio takvu odgovornost, radeći na slučaju nekog Svemirca, ubijenog u neposrednoj blizini Njujorka. Ne, nije se baš preterano radovao što ga čeka još jedan takav ili sličan poduhvat.

„Mogu li znati gde treba da idem? Kakve je prirode taj moj novi posao? O čemu je reč?“, upita Bejli.

Pokušao je da sagleda podsekretarovu neodređenu izjavu o udaljenosti. Ono njegovo, „prilično“, bilo je podosta naglašeno. Da nije Kalkuta? Ili Sidnej?

Tada primeti da je Minim umesto odgovora uzeo cigaru i da je polako pali.

Gle, pomisli Bejli, neprijatno mu je da mi kaže. Zapravo, kao da ne želi da mi kaže.

Minim uze cigaru u ruke i progovori, posmatrajući dim: „Ministarstvo pravde šalje vas na privremenu dužnost na Solariju.“

Bejljeva se misao za trenutak zadrža na varljivoj asocijaciji: Solarija, Azija... Solarija, Australija...

Tada mu sinu, pa usta i prošaputa:

„Mislite na jedan od Spoljnih svetova?“

Minim je izbegavao Bejljev pogled.

„Baš tako“, odgovori.

„Ali to je nemoguće! Oni ne bi dopustili da stanovnik Zemlje poseti Spoljni svet.“

„Okolnosti menjaju sve, Bejli. Na Solariji je izvršeno ubistvo.“

Bejljeve usne iskriviše se u nekakav refleksni smešak.

„To je nešto malo izvan naše nadležnosti, zar ne?“

„Oni su zatražili pomoć.“

„Od nas? Od Zemlje?“ Bejli je bio rastrzan između zbunjenosti i neverice. Bilo je nezamislivo da će Spoljni svet pokazati bilo šta osim nehaja prema prezrenoj matičnoj planeti, ili, u najboljem slučaju, nekakvog dobronamernog pokroviteljskog stava. Spoljni svet da traži pomoć?

„Od Zemlje?“, ponavljao je.

„Neobično je“, odgovori Minim, „ali je tako. Zahtevaju da se time pozabavi jedan detektiv sa Zemlje. O tome je odlučeno preko diplomatskih kanala na najvišem nivou.“

Bejli ponovo sede.

„A zašto baš ja? Nisam više mlad. Četrdeset i treća mi je. Imam ženu i dete. Ne mogu da napustim Zemlju.“

„Ne zavisi od našeg izbora, gospodine. Tražili su baš vas.“

„Mene?“

„Detektiva Eliju Bejlja, C-6, pripadnika njujorških policijskih snaga. Znaju šta im je potrebno. Sigurno i sami uvidate zašto.“

Bejli reče tvrdoglavo: „Ne posedujem dovoljnu spremu.“

„Oni smatraju da posedujete. Očigledno im je poznato kako ste vodili slučaj ubistva onog Svemirca.“

„Sigurno je do njih koješta doprlo. Mora da im je sve zajedno izgledalo bolje nego što je bilo.“

Minim slegnu ramenima:

„U svakom slučaju, oni su vas tražili, a mi smo pristali da vas pošaljemo. Vi ste određeni na novu dužnost. Dokumenta su vam pripremljena. Možete odmah krenuti. Tokom vašeg odsustva vaša žena i dete biće snabdeveni C-7 bonovima, koji će i vama pripadati za vreme privremenog premeštaja.“ Minim značajno zastade, pa nastavi: „Ukoliko zadovoljite na novoj dužnosti, možda će vam i dalje ostati povećano snabdevanje.“

Za Bejlja se sve isuviše brzo odigralo. Ništa od toga nije moglo biti stvarno. On nije bio u stanju da napusti Zemlju. Zar ne uviđaju to?

Zatim je čuo sebe kako pita, glasom koji mu je i samom zvučao ne prirodno: „Kakvo ubistvo? Pod kojim okolnostima? Zašto se i sami ne pozabavite tim slučajem?“

Minim je pažljivim pokretima prstiju sređivao predmete na pisaćem stolu:

„Ništa ne znam o ubistvu“, odgovorio je, odmahujući glavom. „Nisu mi poznate okolnosti.“

„A kome su onda poznate, gospodine? Ne očekujete valjda da ću otići tamo vezanih očiju?“ Unutrašnji glas ga je ponovo s očajanjem upozoravao: 'Ne možeš da napustiš Zemlju.'

„Niko ne zna ništa o tome. Niko na Zemlji. Solarijanci nam nisu ništa rekli. Baš to će biti vaš posao: morate saznati zašto je to ubistvo tako važno da je potreban jedan Zemljanin da ga reši. Tačnije rečeno, biće to deo vašeg posla.“

Bejli je bio dovoljno očajan da upita: „Šta ako odbijem?“ Naravno, znao je odgovor. Znao je tačno šta bi otkaz predstavljao za njega i, još više, za njegovu porodicu.

Minim ne pomenu otkaz. Rekao je blago:

„Ne možete odbiti, detektive. Dužnost vam je da obavite određen posao.“

„Za Solariju? Dođavola sa njima.“

„Za nas, Bejli, za nas.“ Minim za trenutak zastade, a onda nastavi: „Poznat vam je položaj Zemlje u odnosu na stanovnike Spoljnih svetova. To vam ne moram objašnjavati.“

Bejli je naravno znao, kao i svaki drugi čovek na Zemlji. Pedeset Spoljnih svetova, s daleko malobrojnijim stanovništvom, posedovalo je vojnu snagu možda sto puta veću od Zemljine. Njihovi nedovoljno naseljeni svetovi, koji su počivali na privredi pozitronskih robota, proizvodili su hiljadu puta više energije po čoveku nego Zemlja. Ta količina energije, koju

je mogao proizvesti pojedinac, stvorila je njihovu vojnu snagu, visok životni standard, blagostanje i sve ostalo.

„Da bi se taj odnos održao“, objašnjavao je Minim, „Spoljni svetovi drže nas u neznanju. Baš tako, u neznanju! Oni znaju sve o nama. Ko zna koliko je njihovih misija na Zemlji? A mi o njima znamo samo ono što nam oni sami kažu. Nijedan Zemljanin nije zakoračio u Spoljni svet, a vi ćete to učiniti.“

Bejli zausti: „Ja ne mogu...“

Ali Minim ponovi: „Učinićete to. Vaš će položaj biti jedinstven. Na Solariju ćete doći na njihov poziv, da obavite zadatak koji će vam oni poveriti. Ali vratićete se s podacima korisnim za Zemlju.“

Bejli je posmatrao podsekretara umornim očima. „Mislite, moja dužnost će biti da špijuniram u korist Zemlje?“

„Nije reč o špijuniranju. Ograničite se na zadatke koje vam postave, ali usput budite pažljivi. Otvorite četvoro očiju. Zapažajte, a na Zemlji će već biti stručnjaka koji će vaša opažanja analizirati i protumačiti.“

„Ako vas dobro razumem, gospodine, negde nešto zapinje?“

„Zašto tako mislite?“

„Opasno je slati stanovnika Zemlje na Spoljne svetove. Svemirci nas mrze. Uz najbolju volju, pa i uz uslov da dolazim na njihov poziv, može se dogoditi da izazovem neki međuplanetni incident. Vlada Zemlje lako bi mogla, ukoliko to želi, naći način da se izbegne moj put. Dovoljno je reći Svemircima da sam bolestan. Oni se patološki boje svake bolesti. Ne bi me pustili ni za živu glavu ako bi poverovali da sam bolestan.“

„Predlažete li da pokušamo taj trik?“, upita Minim.

„Nema smisla“, klonu Bejli. „Mora postojati neki drugi razlog za moj odlazak, inače bi se Vlada i bez moje pomoći dosetila toga ili čak i nečeg boljeg. Dakle, posredi je špijunaža. U stvari, to je najbitnije. A kad je već tako, mora da je posredi krupna stvar, a ne samo 'pođi i vidi šta možeš videti'.“

Bejli je napola strepeo od naleta negodovanja, a napola ju je i priželjkivao, jer mu je bio potreban nekakav odušak. Umesto toga, Minim se samo hladno smeškao. „Izgleda“, reče Minim, „da pogadate suštinu stvari. To sam i očekivao od vas.“ Podsekretar se naže preko stola: „Ovde su neki podaci o kojima nećete ni sa kim razgovarati, pa ni s ostalim službenicima Ministarstva. Naši su sociolozi došli do izvesnih zaključaka, koji se tiču sadašnjih odnosa u svemiru. Pedeset Spoljnih svetova, jedva naseljenih, snažnih, robotizovanih, zdravog i dugovečnog stanovništva, stoji prema prenaseljenoj, nerazvijenoj Zemlji, nastanjenoj ljudima kratkog veka. Pod njihovom smo dominacijom, a takva situacija je krajnje nestabilna.“

„To je dugoročna nestabilnost.“

„To je kratkoročna nestabilnost. Imamo najviše sto godina da to rešimo. Sadašnja situacija potrajaće dok smo mi živi, ali moramo misliti na decu. Doći će vreme kada ćemo postati isuviše opasni za Spoljne svetove, da bi nam dozvolili da preživimo. Osam milijardi stanovnika ima na Zemlji, i svi mrze Svemirce.“

„Svemirci su Zemlji zatvorili prostranstva svemira, upravljaju našom trgovinom u svoju korist, daju naloge našoj Vladi, s prezirom se ponašaju prema nama. Šta očekuju? Zahvalnost?“, upita Bejli.

„U pravu ste, ali šema je već poznata: pobuna, pritisak, pobuna, pritisak... i za samo jedno stoleće Zemlja će, kao naseljena planeta, doslovno biti zbrisana. Tako kažu sociolozi.“

Bejli se nelagodno meškoltio. Sociolozi i njihove računice nisu se dovodili u pitanje. „Ako je sve to tako, šta očekujete da uradim?“

„Pribavite nam podatke. Veliki nedostatak socioloških predviđanja ogleđa se u tome što nema dovoljno podataka koji se odnose na Svemirce. Prisiljeni smo da zaključujemo

na osnovu susreta s malim brojem Svemiraca s kojima smo ovde dolazili u dodir. Možemo se osloniti samo na ono što sami nađu za shodno da nam povere. Tako je došlo do toga da smo se upoznali samo s njihovom snagom i ničim drugim. Prokletstvo! Imaju svoje robote, njih samih nema mnogo, ali životni vek im je dug. Imaju li, međutim, neku slabost? Postoji li neka činjenica koja bi mogla, ako bismo je poznavali, izmeniti sociološku neminovnost našeg poraza? Nešto što bi usmerilo našu akciju, a Zemlji pružilo bolje izgleda da preživi?“

„Ne bi li bilo bolje da pošaljete nekog sociologa, gospodine?“

Minim odmahnu glavom: „Da smo mogli da pošaljemo koga smo hteli, učinili bismo to pre deset godina, kada smo došli do tih zaključaka. Ovo je prvi put da nam se pruža prilika, a pošto oni traže detektiva, mi pristajemo, jer nam to odgovara. Svaki je detektiv istovremeno sociolog, čovek neposrednog iskustva, sociolog-praktičar. Ako nije takav, onda je loš detektiv, a podaci o vama govore da ste vi dobar.“

„Hvala, gospodine“, reče Bejli mehanički. „A šta ako zapadnem u neprilike?“

Minim sleže ramenima: „To je rizik policajca.“ Pokretom ruke prekinuo je dalji razgovor o tome i dodao: „U svakom slučaju, vi morate otputovati. Vreme vašeg odlaska je utvrđeno. Već vas čeka letelica kojom ćete poći.“

Bejli se ukoči: „Čeka?... Kad polazim?“

„Za dva dana.“

„Ali pre toga moram u Njujork. Moja žena...“

„Mi ćemo se pobrinuti za nju. Ni ona ne sme biti upućena u prirodu vašeg zadatka. Reći ćemo joj da ne očekuje vesti od vas.“

„Ali to je nehumano. Moram je videti. Možda je više nikada neću sresti.“

„Možda će vam još nehumanije zvučati ovo: recite mi, da li ste i jednog jedinog dana otišli na dužnost a da niste pomislili

da je možda nikada više nećete videti? Detektive Bejli, svi mi moramo vršiti svoju dužnost.“

Bejljeva lula je već petnaest minuta bila ispušena. On to nije primećivao.

Niko nije mogao da mu kaže ništa više. Niko ništa nije znao o ubistvu. Jedan po jedan, službenici su ga jednostavno požurivali sve do trenutka kad se, još sumnjičav, najzad našao u podnožju nezamislivo visokog međuzvezdanog broda.

Bio je nalik na ogroman top uperen ka nebesima i Bejli se grčevito tresao na otvorenom, oštrom vazduhu. Noć koja se spuštala (bio joj je zahvalan), prekrivala je tamnim, crnim zidovima nebeski svod. Mada je jednom bio u planetarijumu, ipak se iznenadio pogledavši u jednu blistavu zvezdu čiji su zraci, oštri poput noža, pravili procep među oblacima.

Mala žeravica, vrlo, vrlo daleka. Posmatrao je radoznalo, gotovo bez straha. Činila se bliska i nevažna, a ipak su oko nje kružile planete čije je stanovništvo gospodarilo Galaksijom.

I naše Sunce, pomisli on, koje u ovom trenutku osvetljava drugu stranu Zemlje, liči na onu žeravicu.

Razneži ga pomisao na sopstvenu planetu, taj grumen kamena, obavijen tankim slojem vlage i gasa, izložen sa svih strana beskrajnu prostora. Njeni Gradovi, ukopani pod samu koru, nesigurno su se smestili između čvrstog tla i nepostojanog vazduha. Bejli se naježi.

Naravno, brod je pripadao Svemircima. Međuplanetni saobraćaj bio je u njihovim rukama. Bejli je sada bio sam, izvan granica Grada. Oprali su ga, sastrugali i dezinfikovali sve dok, po njihovim merilima, nije bilo dovoljno bezbedno ukrcati ga na brod. Povrh svega toga, poslali su mu u susret samo jednog robota. Bejli je za njihove pojmove bio nosilac stotine vrsta klica, uzročnika bolesti, na koje je on bio otporan,

kao stanovnik prenaseljenog Grada, ali ne i eugenički zaštićeni Svemirci koji su živeli kao u staklenim baštama.

Tamni trup robota, s crvenim svetlucavim očima, pojavio se iz mraka.

„Detektiv Elija Bejli?“

„Tako je“, kratko odgovori Bejli, osećajući žmarce oko vrata. Bio je isuviše Zemljanin da se ne bi naježio gledajući robota koji obavlja posao čoveka. Postojao je, doduše, robot Danil Olivav, koji je sarađivao s njim u slučaju ubistva Svemirca, ali to nije bilo isto. Danil je bio...

„Molim vas, pođite za mnom“, reče robot i belo svetlo obasja im put do broda.

Bejli pođe za njim. Popeo se uz stepenište do ulaza, a zatim hodnicima do kabine.

„Detektive Bejli“, reče robot, „ovo će biti vaša kabina. Od vas se očekuje da ne izlazite odavde za vreme putovanja.“

Bejli pomisli: Naravno, zapečatite me, osigurajte me, ogradite me.

Hodnici kroz koje je prošao bili su prazni. Roboti ih verovatno sada dezinfikuju. Čak će i ovaj robot, kad ode, proći kroz dezinfekciono pranje.

Robot mu reče: „Naći ćete izvesnu količinu vode i odvodnu cev. Hranu ćete dobijati ovde. Imaćete sredstva za razonodu. Vrata i prozori se otvaraju i zatvaraju pomoću pločice. Sada su zatvoreni, ali ako hoćete da gledate napolje u svemir...“

Bejli ga donekle uzbuđeno prekide: „U redu, momče, neka prozori budu zatvoreni.“

Upotrebio je naziv „momak“, koji je na Zemlji redovno koristio prilikom obraćanja robotima. Robot se nije uvredio. Naravno, on to nije ni bio u stanju. Njegove reakcije ograničavali su zakoni robotike.

Robot je samo sagnuo svoje široko, metalno telo u gest sličan naklonu, a zatim izašao.

Bejli je ostao sam u kabini. Razgledao je. Da, u najmanju ruku, bilo je udobnije nego u avionu, koji je mogao da obuhvati pogledom od vrha do repa. Znao je, dakle, koliko je veliki, što nije važno za međuzvezdani brod, u kome je bilo i hodnika i prostorija i spratova. Bio je to čitav Grad u malom. Bejli je gotovo slobodno mogao da diše!

Tada su se ugasila svetla. Preko telekomunikatora javi se metalni glas robota. Obraćao se direktno njemu. Davao mu je uputstva kako da se ponaša da bi izbegao posledice naglog ubrzanja.

Sledio je protivudarac koji su izdržali njegovi sigurnosni pojasevi i cevi gipkog hidrauličnog sistema, a onda daleka grmljavina mlaznih aparata, do sumanutosti zagrejanih mikročelijama protona. Zviždanje procepane atmosfere postajalo je sve slabije, da bi se posle jednog sata potpuno izgubilo.

Izišli su iz Zemljine orbite.

Kao da su mu svi osećaji otupeli. Ništa više nije bilo stvarno. Govorio je sebi kako ga svaki sekund udaljuje hiljadu milja od Gradova, od Džesi... Ali ni sekunde nisu postojale kao određene vremenske jedinice.

Drugog dana (ili trećeg?... nije bilo načina da se vreme odredi, osim pomoću smene spavanja i hranjenja) obuzeo ga je neki čudesan, trenutani osećaj. Kao da je sav izvrnut spolja. Trajalo je to vrlo kratko, a Bejli je znao šta je posredi. Vremenski skok! Neshvatljiv, zapanjujući, gotovo mističan, trenutni prelaz kroz natprostor, kao da se brod i sve u njemu odjednom prenelo iz jedne tačke svemira u drugu, udaljenu svetlosnim godinama. Još jedan vremenski tok i još jedan vremenski skok, i ponovo: još jedan vremenski tok i još jedan vremenski skok.

Bejli reče sam sebi da se udaljio mnogo svetlosnih godina, za desetine, stotine, za hiljade svetlosnih godina...

Nije znao za koliko godina. Niko na Zemlji nije znao položaj Solarije. Mogao se kladiti da niko nije znao. Svi odreda su bili neznalice.

Osetio se strahovito usamljen.

Kretanje se usporavalo i uskoro uđe robot. Njegove bezizrazne crvene oči zabeležile su svaku pojedinost na Bejljevom sigurnosnom uređaju. Spretno je zavrnuo neki zavrtanj, a zatim je, usput, ispitao delove hidrauličnog sistema. Najzad reče:

„Pristaćemo za tri sata. Molim vas da ostanete u kabini dok ne dođe čovek koji će vas izvesti i otpratiti do mesta stanovanja.“

„Čekaj!“, reče Bejli napeto. Privezan kaiševima, osećao se bespomoćan. „U koliko sati pristajemo?“

Robot spremno odgovori:

„Po galaktičkom standardnom vremenu biće...“

„Lokalno vreme, momče, lokalno vreme, dovraga!“

Robot je glatko nastavio: „Dan na Solariji traje dvadeset osam – trideset pet časova. Sat je na Solariji podeljen u deset dekada, a svaka dekada u deset centada. U programu je da pristanemo u jednu od vazdušnih luka; u tom trenutku biće dvadeseta centada pete dekade.“

Bejli je mrzeo tog robota. Mrzeo ga je zato što je sve bukvalno shvatao. Mrzeo ga je, jer ga primorava na direktna pitanja, što je moglo da otkrije Bejljevu slabu tačku. Morao je da ga mrzi.

„Hoće li biti dan?“, grubo ga zapita.

Robot kratko odgovori:

„Da, gospodine“, i ode.

Biće dan! Biće prisiljen da po svetlosti dana zakorači na nezaštićenu površinu planete.

Nije bio sasvim siguran kako će sve to ispasti. Na pojedinim mestima u Gradu mogao je da sagleda deliče površine sopstvene

planete. Ponekad bi izišao da ih vidi, ali i tada je bio okružen zidovima, ili su mu bar bili na dohvatu. Uvek mu je zaklon bio pri ruci.

A gde sada da potraži zaklon? Čak ni varljivih zidova mraka neće biti.

Nije hteo da pred Svemircima ispadne slabić (neka je proklet ako bude), ukrutio je telo vezano kaiševima, koji su ga štitili prilikom usporavanja, zatvorio oči i nastojao da suzbije paniku.

Tokom hiljadu godina u budućnosti, dva otkrića su promenila istoriju čovečanstva: kolonizacija Galaksije i stvaranje pozitronskog mozga. Poput većine Zemljana koji su ostali da žive na poznatoj prenaseljenoj planeti, ni njujorški policijski detektiv Elija Bejli nije naklonjen arogantnim Svemircima, kao ni njihovim pratiocima robotima. Ali kada važnog Svemirca ubiju pod misterioznim okolnostima, Bejlja šalju u Spoljne svetove da bi pomogao pri istrazi i ušao u trag ubici. Odnos između njega i njegovih svemirskih pretpostavljenih, koji gaje vekovno nepoverenje prema Zemljanima, zategnut je od samog početka. Uzgred saznaje da su mu namenili i partnera: R. Danila Olivava. Najgore od svega jeste to što R. u njegovom imenu označava robota, sofisticiranu humanoidnu mašinu koja je, uza sve to, napravljena da nalikuje žrtvi ubistva koje istražuju!

Tri zakona robotike

1. Robot ne sme povrediti ljudsko biće niti, uzdržavanjem od delanja, dopustiti da ljudsko biće bude povređeno.
2. Robot se mora pokoravati svim naređenjima ljudskog bića, ukoliko se ta naređenja ne kose s Prvim zakonom.
3. Robot mora nastojati da odbrani sebe po svaku cenu, ukoliko se to ne kosi s Prvim i Drugim zakonom.

U kasnijim delima, u kojima roboti preuzimaju odgovornost za upravljanje čitavim planetama i ljudskim civilizacijama, Asimov je dodao i Nulti zakon:

0. Robot ne sme naškoditi čovečanstvu niti, uzdržavanjem od delanja, dopustiti da se čovečanstvu nanese šteta.

Ciklus o robotima čine zbirka priča *Sabrani roboti* i serijal od četiri romana: *Čelične pećine*, *Golo sunce*, *Roboti zore* i *Roboti i carstvo*.

Isak Asimov (1920–1992) jedan je od najvećih pisaca naučne fantastike u istoriji. Poznat je po svojim serijalima o Zadužbini i robotima, koje je kasnije spojio u jedinstven ciklus, kao i po nizu izvanrednih samostalnih romana i priča.